

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
(«ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ)**

монографія

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
(«ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ)**

монографія

Вінниця 2018

УДК 349.6:346.2(477)
ББК 67.9(4УКР)307

П68

Рекомендовано до друку

вченою радою Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 5(14) від 27 грудня 2017 року)

Рецензенти:

Деревянко Б.В. – доктор юридичних наук, професор

Джабраїлов Р.А. – доктор юридичних наук, доцент

Джумагельдієва Г.Д. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Правове забезпечення розвитку екологічного підприємництва
П68 («зеленої» економіки): монографія / А.Г. Бобкова, Р.Ф. Гринюк, І.Ф. Коваль та ін.; за заг. ред. А.Г. Бобкової / Донецький національний університет імені Василя Стуса. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – 230 с.

ISBN 978-966-924-743-8

Монографію присвячено актуальним теоретико-прикладним проблемам правового забезпечення розвитку екологічного підприємництва («зеленої» економіки). Проаналізовано поняття, види, принципи екологічного підприємництва. Досліджено стан та перспективи розвитку законодавчої основи правового забезпечення розвитку екологічного підприємництва («зеленої» економіки). Висвітлено коло учасників відносин у сфері екологічного підприємництва. Розкрито правовий режим об'єктів екологічного підприємництва. Проведено дослідження правових засад державної політики і державної підтримки у сфері екологічного підприємництва.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних і економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, суб'єктів господарювання, всіх тих, хто цікавиться проблематикою у сфері екологічного підприємництва.

УДК 349.6:346.2(477)
ББК 67.9(4УКР)307

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА («ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ)	7
1. Поняття екологічного підприємництва («зеленої» економіки) і його види	7
1.1. Принципи сталого розвитку в контексті правового забезпечення екологічного підприємництва	22
1.2. Екологічна безпека та розвиток екологічного підприємництва	34
1.3. Правові засади розвитку екологічного підприємництва	45
1.4. Міжнародно-правове регулювання сталого розвитку та екологічного підприємництва	62
2. УЧАСНИКИ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	70
2.1. Загальна характеристика учасників відносин у сфері екологічного підприємництва	70
2.2. Суб'єкти екологічного підприємництва	73
2.3. Інші учасники відносин у сфері екологічного підприємництва	82
3. ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА	90
3.1. Поняття і види об'єктів екологічного підприємництва	90
3.2. Правова характеристика екологічних інновацій	97
3.3. Комерціалізація прав інтелектуальної власності у сфері екологічного підприємництва	103
4. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	110
4.1. Мета, принципи, основні напрями державної політики у сфері екологічного підприємництва	110
4.2. Повноваження органів державної влади у сфері екологічного підприємництва	126
4.3. Державна підтримка екологічного підприємництва: поняття та форми	145
4.4. «Зелені» закупівлі як умова забезпечення сталого розвитку та екологічного підприємництва	159
4.5. Соціально-трудові гарантії у сфері екологічного підприємництва	168
5. КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	186
6. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	198
6.1. Загальна характеристика юридичної відповідальності у сфері екологічного підприємництва	198
6.2. Підстави юридичної відповідальності у сфері екологічного підприємництва	201
6.3. Види і форми юридичної відповідальності у сфері екологічного підприємництва	208
ВИСНОВКИ	218

ISBN 978-966-924-743-8

© ДонНУ, 2018
© ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018

КОЛЕКТИВ СПІВАВТОРІВ

БОБКОВА А.Г.

декан юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України

Вступ; підрозділи 1.1., 1.4; розділ 2 (у співавторстві з Павлюченко Ю.М.); розділ 6 (у співавторстві з Павлюченко Ю.М.)
підрозділ 1.5 (у співавторстві з Турченко О.Г.)
розділ 3

ГРИНЮК Р.Ф.

ректор Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, професор

КОВАЛЬ І.Ф.

завідувач кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор юридичних наук, доцент

АМЕЛІЧЕВА Л.П.

доцент кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

КОСТЕНКО Ю.О.

доцент кафедри теорії та історії держави і права та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

КРАКОВСЬКА А.Є.

завідувач кафедри теорії та історії держави і права та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

ПАВЛЮЧЕНКО Ю.М.

доцент кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

ТУРЧЕНКО О.Г.

доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

ШВЕЙТУН І.С.

доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент

ВСТУП

Для сталого економічного та соціального розвитку України, підвищення якості життя й здоров'я населення, забезпечення національної безпеки необхідним є створення належних умов для національного використання природних ресурсів та екологічної безпеки життєдіяльності людини. Антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в нашій країні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу, стан земельних ресурсів близький до критичного, водокористування здійснюється переважно нерационально, непродуктивні витрати води збільшуються, об'єм придатних до використання водних ресурсів внаслідок забруднення і виснаження зменшується, за площею лісів та запасами деревини Україна належить до держав з дефіцитом лісових ресурсів, а тривалість життя в країні становить у середньому близько 66 років, що набагато менше ніж в інших європейських країнах.

Забезпечення збереження навколишнього середовища та національного використання природних ресурсів, дотримання якого є передумовою екологічної безпеки, є одним із основних критеріїв ефективності господарювання. При цьому переважна частина суб'єктів господарювання відносяться до врахування екологічного фактору в своїй діяльності як до видаткового механізму, явища скоріше негативного, ніж позитивного відносно результатів своєї діяльності. Серед причин такого стану є те, що існуючий економічний механізм природокористування і охорони навколишнього середовища нездатний мотивувати суб'єктів господарювання до проведення екологічних заходів за рахунок власних коштів, недостатньо ефективно і оперативно реагує на динаміку економічних та екологічних процесів, мало узгоджений з іншими економічними складовими господарської діяльності.

Ефективним засобом покращення екологічної ситуації є здійснення господарської діяльності тих видів, які безпосередньо пов'язані з охороною довкілля, забезпеченням екологічної безпеки, національним використанням природних ресурсів. В економіці більшості розвинених країн вже два десятиліття поспіль такі види діяльності розглядаються як екологічне підприємництво, яке ще отримало назву «зеленої» економіки.

Серед обов'язкових умов розвитку цього підприємництва є наявність належного правового забезпечення, яке повинно враховувати особливості організації та здійснення екологічного підприємництва. Таке забезпечення має ґрунтуватись як на нормах господарського права, оскільки йдеться про

5. КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Як показує досвід сучасної національної економіки, напрям її розвитку залежить від безлічі різноманітних тенденцій і факторів, які не зводяться лише до ринкової еволюції. Для забезпечення ефективного розвитку економічних систем найважливіше значення мають питання раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки. В даний час спостерігається все більше ознак появи нової економічної моделі, в рамках якої важливим є принциповий аспект: економічне зростання може спиратися на нормальний розвиток тільки в тому випадку, якщо в суспільстві забезпечено раціональне використання природних ресурсів.

Органи місцевого самоврядування відіграють значну роль у забезпеченні цих процесів, адже вони знаходяться найближче і до населення, і до природних ресурсів. Ці органи є ніби прямими «посередниками» між природою і суспільством, задовольняючи екологічні потреби людини, є первинним механізмом ефективного й швидкого зворотного зв'язу з природою і в цьому полягає чи не основна їхня функціональна особливість.

До основних завдань місцевого самоврядування зазвичай відносять:

- зміцнення засад конституційного ладу України;
- забезпечення реалізації конституційних прав людини і громадянина;
- створення умов для забезпечення життєво важливих потреб і законних інтересів населення;
- розвиток місцевої демократії.

Відповідно до цих завдань визначаються і функції місцевого самоврядування, під якими розуміють основні напрями діяльності територіальних громад, органів місцевого самоврядування з вирішення завдань місцевого самоврядування (муніципальної діяльності). Найважливішими з них є:

- залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого та загальнодержавного значення;
- володіння, використання та управління комунальною власністю;
- забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території;
- надання соціальних послуг населенню;
- забезпечення законності, громадської безпеки, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
- соціальний захист населення, сприяння працевлаштуванню громадян;
- захист прав місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування представляють інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст, а районні та обласні ради – спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. Сільські, селищні, міські органи мають виконавчі органи для здійснення функцій і повноважень місцевого самоврядування, у тому числі у сфері екології.

Саме через органи місцевого самоврядування найбільш предметно реалізується принцип гармонійного збалансованого розвитку - «думати локально, діяти локально», а через систему місцевого екологічного управління здійснюється політика охорони середовища, підтримки економічного балансу, етноландшафтової рівноваги. На місцевому рівні завданнями стикаються духовні й екологічні інтереси населення, культурні й національні традиції. Тому органам місцевого самоврядування як гармонійському механізму взаємодії суспільства і природи виправдано надається велике значення.

Завдання забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території полягає в поліпшенні соціально-економічних та екологічних умов у населених пунктах, умов життя та діяльності людей, зокрема для бідних верств населення. Таке поліпшення має ґрунтуватися на засадах співробітництва, спільних заходах державного і приватного секторів та громад, а також на засадах участі в процесі прийняття рішень громадських груп і таких особливо зацікавлених груп як жінки, молоді люди, люди похилого віку та інваліди. Ці підходи мають бути покладені в основу принципів національних стратегій у галузі населених пунктів. Під час розробки таких стратегій слід визначити порядок пріоритетності відповідних галузей, з урахуванням національних планів і цілей, соціальних і культурних можливостей.

Застосування комплексного системного підходу до забезпечення екологічно безпечної інфраструктури в населених пунктах, зокрема в інтересах міської і сільської громад, є своєрідним внеском у гармонізацію життєдіяльності, на основі якого досягається поліпшення умов життя, підвищення продуктивності праці, зміцнення здоров'я, скорочення соціальних витратків.

Мета збалансованого розвитку населених пунктів полягає у створенні адекватної інфраструктури охорони навколишнього середовища в усіх населених пунктах. Тому слід провести оцінку екологічності інфраструктури населених пунктів, розробити національні завдання щодо обробки і вилучення відходів, впроваджувати екологічно безпечні технології. За допомогою дво- та багатосторонніх договорів потрібно посилювати інфраструктуру населених пунктів та програми охорони навколишнього

середовища, спрямовані на сприяння затвердженню в життєдіяльності населених пунктів комплексного системного підходу до планування, розвитку, утримання інфраструктури охорони навколишнього середовища (водопостачання, санітарія, каналізація, вилучення твердих відходів). Слід також посилювати координацію дій місцевих установ та співробітництво представниками міжнародних органів і місцевої влади, приватним сектором і групами громадянськості.

Діяльність усіх установ, що створюють інфраструктуру охорони навколишнього середовища, повинна, якщо це можливо, відображати екосистемний або цілісно-територіальний підхід до населених пунктів як об'єктів екологічного управління і повинна містити заходи щодо контролю, прикладних досліджень, створення потенціалу, передавання відповідної технології і технічного співробітництва з програмних видів діяльності.

Слід погодитися з думкою фахівців, що створення відповідної екологічної інфраструктури регіону можуть бути реалізовані за допомогою: - прискорення проведення досліджень у галузі комплексної політики щодо програм і проєктів, пов'язаних з екологічною інфраструктурою, на основі аналізу економічної ефективності та оцінки загального впливу на стійку навколишнього середовища;

- сприяння застосуванню методів оцінки «ефективного попиту» в використанням як критеріїв вибору, екологічних даних і тих, що стосуються розвитку;

- підвищення поінформованості про засоби, підходи і вигоди забезпечення екологічної інфраструктури охорони навколишнього середовища, передусім серед груп населення з низькими доходами;

- підготовки професійних кадрів, що володіють відповідною кваліфікацією в галузі комплексного планування послуг, у межах інфраструктури та експлуатації ефективних, з позиції використання ресурсів, екологічно раціональних і соціально прийнятних систем;

- зміцнення організаційного потенціалу місцевих органів влади і управління для забезпечення комплексного надання відповідних послуг у межах інфраструктури разом із місцевими громадами й приватним сектором;

- прийняття відповідних юридичних і нормативних документів, у тому числі тих, що стосуються механізмів комбінованого субсидування, для надання можливості користуватися перевагами адекватної та доступної інфраструктури охорони навколишнього середовища³³⁸.

У питаннях екологічного управління на місцевому рівні доцільно, перш за все, сформувати екологічну культуру, тобто культуру заохочуваних екологічних потреб людини. На місцевих засадах розумної взаємодії людини і природи екологічна культура, екологічна свідомість набувають домінуючого значення в життєдіяльності суспільства, тому екологічні аспекти місцевого рівня управління обов'язково мають містити функції формування і підвищення екологічної культури, посилення еколого-духовних традицій.

Розробку місцевої екологічної політики, її аспектів і програм, їх впровадження і вдосконалення слід здійснювати на постійно оновлюваній комплексній базі даних. Таку динамічну базу даних може забезпечити комплексний еколого-соціальний аудит місцевості, об'єктів життєдіяльності. Тому сьогодні набуває актуальності питання щодо удосконалення компетенції органів місцевого самоврядування з питань у тому числі й екологічного підприємництва.

До завдань органів місцевого самоврядування у зазначеній сфері слід віднести наступні:

- створення системного механізму гармонійної співіснування населення і природи, формування екологічної свідомості та культури населення;
- подолання екологічної невідомості, інерції споживацькою ставлення до природи;
- формування ланок екологічного активу, у середовищі якого з часом могли б з'явитися необхідні організатори екологічних справ (екоменеджери громад);
- формування середовища місцевого екологічного підприємництва і надання всілякої підтримки та доступу до природоохоронних місцевих фондів;
- здійснення систематичного екологічного тренінгу на базі місцевих навчальних закладів;
- регулярні тематичні обговорення місцевих екологічних проблем, поновлення зворотних і позитивних зв'язків між місцевим населенням (організація екологічних гуртків, клубів, нетрів екологічної зайнятості молоді тощо).

Отже, мета полягає не тільки у виконанні формальних еколого-економічних функцій, а й у створенні та підтримці функціонування неформальної системи місцевих екологічних ініціатив, екологічного самоврядування.

Сьогодні в Україні відсутній єдиний підхід щодо розуміння поняття й сутності екологічної підприємницької діяльності. Існують різні підходи й

³³⁸ Грішнова О. Екологічний вектор соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / О. Грішнова, В. Думанська. - Думанська. - Режим доступу: http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2011/3/p_32_41.pdf

щодо визначення поняття «екологічної підприємницької діяльності». Найбільш слушним, на наш погляд, є наступне визначення: «це сукупність значима, самостійна, ініціативна діяльність суб'єктів, пов'язана з усвідомленням прийняттям на себе потенційного ризику настання невідомих наслідків у сфері виробництва продукції природоохоронного призначення, яка полягає в проведенні науково-дослідної, кредитно-фінансової діяльності виконанні екологічно значущих робіт і наданні послуг, спрямованих на отримання прибутку (доходу)»³³⁹.

Перелік видів екологічного підприємництва нормативно не визначений а в науковій літературі про це висловлено досить багато протилежних точок зору. Обґрунтованим є виділення наступних видів екологічного підприємництва:

1) екологічне підприємництво може полягати як у виконанні екологічних робіт (будівництво екологічно нешкідливих будинків), так і в наданні екологічних послуг (екологічний аудит; екологічне страхування; екологічний туризм; вивезення відходів виробництва і споживання);

2) екологічне підприємництво може включати в себе як діяльність, пов'язану з безпосереднім виконанням робіт або наданням природоохоронних послуг, так і науково-дослідну (дослідно-конструкторську) діяльність, спрямовану, в тому числі, на створення екологічно чистих будівельних матеріалів. В рамках останнього напрямку пріоритетним напрямком розвитку екологічного підприємництва є розробка ефективних технологій з виробництва екологічно чистої продукції (в тому числі з використанням нанотехнологій);

3) дотримання екологічних вимог у сфері підприємництва має здійснюватися і за допомогою врахування екологічних вимог при приватизації і націоналізації підприємств (майнових комплексів)³⁴⁰.

Одним з перспективних напрямів екологічного підприємництва є екологічний туризм. За різними оцінками, екологічний туризм становить 10-20% від всього ринку світового туризму і є галуззю, яка найбільш динамічно розвивається³⁴¹.

³³⁹ Веклич О.О. Економічний механізм екологічного управління в Україні [Електронний ресурс] / О.О. Веклич. - Режим доступу: <http://agrofin.com.ua/files/dre.pdf>]

³⁴⁰ Джигирей В.С. Екологія [Електронний ресурс] / В.С. Джигирей. - Режим доступу: http://pidruchniki.ws/11510513/ekologiya/ekonomichnyi_meh-nizm_ohoni_navkolishnogo_prirodnoho_seredovisha

³⁴¹ Шестоперов О.М., Смирнов С.В. О ходе внедрения оценки регулирующего воздействия в субъектах РФ: некоторые итоги мониторинга. // Вопросы государственного и местного самоуправления. 2013. №2. - С. 65-83.

Несвітний фонд дикої природи визначає екотуризм як туризм, що включає подорожі в місця з відносно незайманою природою, з метою прияти уявлення про природні і культурно-етнографічні особливості даної місцевості, яка не порушує при цьому цілісності екосистем і створює такі економічні умови, при яких охорона природи і природних ресурсів стає основою для місцевого населення.

Екологічний туризм є різновидом екологічного підприємництва, він виконує також і соціальні функції, будучи суспільно значимою діяльністю. Іншими словами, в порівнянні з іншими видами туризму він характеризується більш вираженою соціально-економічною спрямованістю. Перш за все, мова йде про створення нових робочих місць для місцевого населення, стимулювання традиційних форм природокористування; виробництва екологічно чистих продуктів харчування; збільшенні інвестицій як в інфраструктуру і сервіс, так і в охорону природи; зростанні добробуту місцевого населення і розвитку спеціальної освіти, спрямованої на придбання туристичних та природоохоронних професій; розвитку ремесел; розвитку місцевого самоврядування і т.д.

Розвиток екологічного туризму здатний дати колосальні кошти як його організаторам – підприємцям, так і збільшити податкові надходження до всіх рівнів бюджету, а також внести значний вклад в справу охорони земель. Справа в тому, що найбільш ефективна охорона земель не за допомогою встановлення заборон та покарань, а за допомогою створення ефективної економічної системи, спрямованої на забезпечення сталого розвитку не окремих земельних ділянок, а великих територій. У цьому випадку вирішуються не тільки екологічні завдання (місцеві жителі не втрачають звичайні сміття на туристичних маршрутах, не зливають отруйні речовини в річки і т.д.), але і економічні. Останнє важливо тому, що багато екологічних підприємств відбуваються від бідності (громадяни не купують сміттєві контейнери і не оплачують вивіз сміття не тому, що їм не шкода природа, а в силу браку грошових коштів. Тому часто яри в сільській місцевості - це великий смітник). Якщо ж охороняти природу стає вигідно всім (оскільки в районах масового екологічного туризму більшість місцевих жителів бере участь в торгівлі, харчуванні, готельному бізнесі і т.д.), то забруднення земель та інших природних об'єктів буде менше, адже це не вигідно, в іншому випадку, екологічні туристи просто більше не прийдуть.

«Зелені» міста, селища та села являють собою модель населених пунктів, життєдіяльність яких заснована на скороченні забруднень, ефективному використанні місцевих ресурсів, переробки відходів в енергію. При цьому мова йде не тільки про сталій розвиток територій, але і про усунення

інфраструктурних обмежень і нові можливості для розвитку місцевої економіки. Сьогодні земельні ресурси у багатьох населених пунктах використовуються вкрай неефективно, що пов'язано з незадовільним станом або повною відсутністю комунальних і енергетичних мереж. У віддалених територіях з низькою інвестиційною привабливістю ця проблема є ще більш гострою.

Місцеве самоврядування через обмеженість бюджетних коштів самостійно вирішити цю проблему не може, а підприємці не готові до таких серйозних інвестицій. Передбачається, що зниження залежності від централізованої інфраструктури, насамперед енергетичної, дозволить частково просторові обмеження розвитку населених пунктів.

Чинниками, які стримують розвиток системи віддалених (периферійних) територій, є:

- несприятлива соціально-економічна ситуація;
- «стиснення» виробничого та економічного потенціалу району (насамперед, банкрутство і закриття провідних підприємств);
- низький рівень розвитку транспортної інфраструктури та важкодоступність віддалених територій;
- наявність великої кількості сировинних населених пунктів, які залишилися без містоутворюючих підприємств і будь-якої сфери зайнятості населення;
- обмеження, пов'язані зі слабким розвитком і неефективністю житлово-комунальної та енергетичної інфраструктури.

Розвиток вказаних територій може бути пов'язаний з реалізацією наступних функцій:

- 1) розвитком культурного, пізнавального, водного, екологічного туризму як інструменту підвищення ефективності використання наявних туристично-рекреаційного потенціалу;
- 2) розробкою та впровадженням технологічних рішень і проектів, що дозволяють забезпечити автономне функціонування виробничих об'єктів та житлово-комунального сектора;
- 3) розробкою та впровадженням технологічних рішень у галузі енергозабезпечення, що дозволяють використовувати гідроенергетичний потенціал (малі ГЕС) і місцеві відновлювані ресурси (наприклад, торф, відходи лісозаготівлі і деревообробки).

Комплексним вирішенням проблеми можуть з'явитися проекти створення еко- і етнопоселень на місцях, де зникли або зникають населені пункти. Їх реалізація дозволить дати друге життя цим територіям, залучити нове населення на ці території, а також відпрацювати технологічні рішення.

Завдання з підвищенням енергоефективності, автономності та екологічності функціонування соціальних, житлових, виробничих та туристичних об'єктів.

У зв'язку з цим основними завданнями можуть стати:

- перше, оцінка ресурсного потенціалу територій і розробка інвестиційних проектів з його використання, включаючи інвестиційні проекти у сфері виробництва, послуг і в соціальному секторі;

- друге, розробка та пропозиції технологічних рішень, що дозволяють збільшити автономність функціонування віддалених соціальних, виробничих і житлових об'єктів (лісові селища);

- третє, вироблення пропозицій, спрямованих на «закріплення» та залучення трудових ресурсів на відповідні території.

Повертаючись до питання про економічний механізм приворокування, зокрема, в зазначених регіонах, вважаємо, що перш за все слід віддавати господарського механізму стимулюючого типу, а не фінансовий, який у якому повинні зайняти податковий та кредитні методи.

Вернувшись до уваги вищезазначені напрями можливої участі органів місцевого самоврядування у забезпеченні екологічного підприємництва, слід уточнити поняття та зміст компетенції органів місцевого самоврядування у відповідній сфері. Так, під компетенцією органів місцевого самоврядування у сфері екологічного підприємництва слід розуміти закріплені нормами Конституції та чинного законодавства за межами територіальних громад (наприклад, виборними та іншими органами місцевого самоврядування, посадовими особами права і обов'язки у сфері розвитку екологічного підприємництва, необхідні для здійснення завдань і функцій місцевого самоврядування на своїй території).

Зміст компетенції у цій сфері полягає в тому, що органи місцевого самоврядування формують місцеву політику, спрямовану на забезпечення фінансованого соціо-еколого-економічного розвитку відповідної території; забезпечують ефективне та екологобезпечне функціонування місцевої економіки; запроваджують та використовують різноманітні інструменти та механізми стимулювання місцевого економічного розвитку (у т.ч. програми соціально-економічного розвитку, кластери, національні проекти, механізми державно-приватного партнерства); здійснюють заходи щодо розвитку екологічного підприємництва, розширення сфери дії фінансових інструментів стимулювання місцевого економічного розвитку (інвестиційних програм, бюджету розвитку у складі місцевого бюджету, банківських гарантій, комунальних банків, муніципальних цінних паперів); організують та проводять роботу з підвищення екологічної культури населення та розвитку

екологічного краєзнавства, вдосконалення механізмів співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, наука та бізнесу при вирішенні екологічних проблем.

Виключно на пленарних засіданнях сільських, селищних, міських рад вирішуються такі питання:

- 1) затвердження місцевих програм розвитку екологічного підприємництва;
- 2) визначення обсягів фінансування, видів, обсягів придбання та виробників продукції природоохоронного призначення при реалізації природоохоронних програм, проектів і заходів, що фінансуються повністю з відповідного місцевого бюджету;
- 3) прийняття рішень щодо формування інфраструктури підприємств екологічного підприємництва на відповідних територіях та забезпечення їх діяльності;
- 4) прийняття рішень про утворення координаційних або дорадчих органів у сфері розвитку екологічного підприємництва;
- 5) визначення податкового режиму суб'єктів екологічного підприємництва у частині місцевих податків та зборів;
- 6) погодження інвестиційних програм стосовно об'єктів екологічного підприємництва;
- 7) створення резервних, в тому числі й валютних, фондів для фінансування програм та інших заходів щодо екологічного підприємництва;
- 8) прийняття рішень щодо надання на пільгових умовах короткострокових і довгострокових позичок для реалізації заходів щодо забезпечення екологічного підприємництва;
- 9) прийняття рішень щодо надання можливості отримання природних ресурсів під заставу в рамках екологічного підприємництва;
- 10) прийняття рішень щодо передачі частини коштів фондів охорони навколишнього природного середовища на договірних умовах підприємствам, установам, організаціям і громадянам, які здійснюють екологічне підприємництво, на заходи для гарантованого зниження викидів і скидів забруднюючих речовин і зменшення шкідливих фізичних, хімічних та біологічних впливів на стан навколишнього природного середовища, на розвиток екологічно безпечних технологій та виробництв;
- 11) визначення граничних розмірів відрахувань на проведення екологічних експертиз з відповідних позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища.

Виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради вирішуються такі питання:

- 1) затвердження регіональних програм розвитку та підтримки екологічного підприємництва;
 - 2) затвердження обсягів фінансування, видів, обсягів споживання та виробників екологічної продукції щодо природоохоронних програм, проектів і заходів, які спільно фінансуються з відповідних бюджетів і суб'єктів права;
 - 3) прийняття рішень щодо формування інфраструктури підтримки екологічного підприємництва на регіональному рівні та забезпечення її діяльності;
 - 4) прийняття рішень про утворення координаційних або дорадчих органів у сфері розвитку екологічного підприємництва;
 - 5) створення умов для проведення громадської оцінки діяльності суб'єктів екологічного підприємництва, здійснення громадського контролю з боку їх діяльності;
 - 6) еспірація суб'єктам екологічного підприємництва щодо впровадження передових технологій господарювання та екологічно дружніх технологій; створення інформаційно-експериментальних та демонстраційно-навчальних центрів підтримки заходів з впровадження і поширення екологічного підприємництва;
 - 7) погодження інвестиційних програм стосовно об'єктів екологічного підприємництва;
 - 8) прийняття рішень щодо вжиття заходів для стимулювання суб'єктів екологічного підприємництва, які здійснюють діяльність у сфері поводження з відходами;
 - 9) прийняття рішень стосовно передачі частини коштів фондів охорони навколишнього природного середовища на договірних умовах підприємствам, установам, організаціям і громадянам, які здійснюють екологічне підприємництво, на заходи для гарантованого зниження викидів і скидів забруднюючих речовин і зменшення шкідливих фізичних, хімічних та біологічних впливів на стан навколишнього природного середовища, на розвиток екологічно безпечних технологій та виробництв.
- До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:
- А) у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку: 1) розробка програми підтримки екологічного підприємництва; 2) сприяння розвитку екологічного підприємництва з врахуванням суб'єктів права та екологічного стану відповідної території;
 - Б) у сфері бюджету, фінансів і цін: 1) визначення та узгодження обсягів фінансування, видів, обсягів придбання та виробників продукції природоохоронного призначення при реалізації природоохоронних програм,

проектів і заходів, що фінансуються повністю з місцевого бюджету; 2) здійснення аналізу та прогнозу фінансових, економічних, соціальних та інших показників екологічного підприємництва та ефективності застосування заходів щодо його розвитку; 3) сприяння провадженню інвестиційної діяльності у сфері екологічного підприємництва.

В) у сфері щодо управління комунальною власністю: 1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій на розміщення в межах відповідної території нових або реконструкцію діючих об'єктів екологічного підприємництва та сприяння їх розвитку.

Г) в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку: 1) здійснення контролю за раціональним використанням та безпечним поводженням з відходами суб'єктами екологічного підприємництва на своїй території; 2) вжиття заходів для стимулювання суб'єктів екологічного підприємництва, які здійснюють діяльність у сфері поводження з відходами.

Д) у сфері будівництва: 1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій при розробці генеральних планів розвитку і розміщення населених пунктів щодо режиму використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки у приміських та зелених зонах.

Є) у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища: 1) організація вивчення навколишнього природного середовища; 2) організація в разі необхідності проведення екологічної експертизи; 3) здійснення контролю за виконанням суб'єктами екологічного підприємництва договорних зобов'язань при реалізації природоохоронних програм, проектів і заходів; 4) здійснення контролю за додержанням суб'єктами екологічного підприємництва вимог у сфері поводження з виробничими та побутовими відходами відповідно до закону та розгляд справ про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших органів у разі порушення законодавства про відходи; 5) координація діяльності суб'єктів екологічної експертизи; 6) сприяння інформуванню населення про результати екологічних експертиз; 7) організація громадських слухань з питань захисту проектів щодо об'єктів екологічного підприємництва.

Таким чином, органи місцевого самоврядування в сфері екологічного підприємництва формують місцеву політику, спрямовану на забезпечення збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку відповідної території, забезпечують ефективне та екологобезпечне функціонування місцевої

економіки; здійснюють заходи щодо розвитку екологічного підприємництва, розширення сфери дії фінансових інструментів стимулювання місцевого економічного розвитку; організують та проводять роботу з підвищення екологічної культури населення та розвитку екологічного краєзнавства, вдосконалення механізмів співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, науки та бізнесу при вирішенні екологічних проблем.

Вищевикладені положення щодо уточнення завдань, функцій та повноважень органів місцевого самоврядування спрямовані на удосконалення можливої участі органів місцевого самоврядування у здійсненні екологічного підприємства і дозволять забезпечити системність при застосуванні комплексного підходу до впровадження екологічно безпечної інфраструктури в населених пунктах, зокрема в інтересах міської і сільської громад задля поліпшення умов життя, підвищення продуктивності праці, зміцнення здоров'я, скорочення соціальних витратків.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
(«ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ)**

монографія

А.Г. Бобкова, Р.Ф. Гринюк, І.Ф. Коваль та ін.
за заг. ред. А.Г. Бобкової

Підписано до друку 22.02.18.

Формат 84х60/16. Папір офсетний.

Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Умов. друк. арк. 14,4. Обл.-вид. арк. 13,4.

Наклад 100 прим. Зам. № 677.

Віддруковано з оригіналів замовника.

ФОП Корзун Д.Ю.

21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Тел.: (0432) 69-67-69, 603-000.

e-mail: info@tvorcu.com.ua, <http://www.tvorcu.com.ua>

Видавець та виготовлювач ТОВ «Нілан-ЛТД»

Свідчення про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 4299 від 11.04.2012 р.

21027, а/с 8825, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Тел.: (0432) 69-67-69, 603-000.